

Gospodarski List.

S PODOBAMI.

Glasiló c. kr. kmetijskega društva v Gorici.

Ureduje E. Kramer

vodja deželne kmetijske šole v Gorici.

„Gospodarski List“ izhaja kot priloga „Soče“ dvakrat na mesec in sicer vsak drugi petek. Udje c. kr. kmetijskega društva in naročniki „Soče“ dobivajo list brezplačno; drugače pa stane list na leto 1 gold. 20 kr. — Naročnina naj se pošilja c. kr. kmetijskemu društvu, dopisi pa vodstvu deželne kmetijske šole v Gorici. — Rokopisi se ne vračajo.

Štev. I.

V Gorici, 11. februvarja 1887.

Leto VII.

Castitim bralcem!

„Gospodarski List“, ki neprenehoma izhaja uže šest let in je torej najstarejši slovenski kmetijski list, stopil je sedaj v sedmo leto ter pričel izhajati v prijazni in pregledni obliki po dvakrat na mesec na položici tiskovne pole kot priloga „Soči“. Kdor je ud c. kr. kmetijskega društva ali pa naročnik „Soče“, prejemal bo list brezplačno; drugače si ga pa vsak lahko naroči za 1 gold. 20. kr. na leto. To je v resnici malo! Cenejšega kmetijskega lista pač nimamo.

„Gospodarski List“, izhajal je do sedaj enkrat na mesec na celi tiskovni poli v obliki knjižice; a to ni bila posebno srečna misel, ker gospodar gotovo nima časa prebirati vsak mesec cele knjižice in dolgih člankov. Če dalje premislimo, kako je bil „Gospodarski List“ leta 1882, 1883 in 1884 pod prejšnjim uredništvom uredovan, da je v njem mrgolelo ne le jezikovnih, slovničnih in tiskovnih, ampak tudi stvarnih napak, ni čudo, da je zgubil list večino naročnikov in čitateljev.

Glede na te okoliščine razpravljaj bode „Gospodarski List“ v sedanji novi obliki kmetijska vprašanja z oziroma na naše kmetijske razmere in to po moči kratko in umevno. Ozirali se bomo v prvi vrsti na goriške, kakor tudi na druge primorske kmetijske razmere, tako da ne bode „Gospodarski List“, glasilo le c. kr. kmetijskega društva v Gorici, ampak vseh naprednih gospodarjev in prijateljev kmetijstva na vseni Primorskem. Nadejamo se pa,

da bode list ustrezal tudi potrebam sosednje kranjske dežele, posebno Vipavske doline ter upamo, da si pridobimo tudi tam prijateljev.

Omeniti moramo še, da bode list prinašal, kadar bo trebalo, tudi podobe.

Konečno obračamo se do vseh naprednih gospodarjev, do častite duhovščine, ki se s kmetijstvom peča, do gg. učiteljev in do vseh prijateljev kmetijstva s prošnjo, naj bi nas blagovolili podpirati posebno s tem, da bi nam poročali o raznih kmetijskih stvareh.

Uredništvo.

Sadite trto Modro frankinjo!

Ni več dvomiti, da je trta Modra frankinja (nemški: Blaufränkisch) jedna najboljših trt za naše kraje in naše razmere. Odkar se je začela ta trta v naše kraje uvažati in saditi, prešlo je gotovo že nad 12 let. Na Krasu, v Brdih, v Vipavski dolini in v Furlaniji dobiš že cele vinograde, ki so nasajeni s to trto, in tudi na naši kmetijski šoli imamo več nego tisoč trt Modre frankinje; tri tisoč hočemo jih nasaditi pa še to pomlad. In zakaj? Ker nam daje temno črno, močno vino, prijetnega ukusa in duha. Razen tega pa ta trta bogato rodi leto za letom ter je razmeroma malo podvržena raznim boleznim. Ta trta ima torej same take lastnosti, ki se pri nas zahtevajo od najboljših trt. Modra frankinja daje precej močno, sicer pa nekoliko kislato in hrpko vino; a to je, kar južnim razmeram najbolj ugaja. Tudi ne dobiš trte na Krasu, katera bi se z Refoškom tako dobro spojila kot Modra frankinja.

Če tudi smo prepričani, da naši gospodarji to trto uže precej dobro poznajo, hočemo jo vendar na kratko opisati, da se še bolje spozna.

Modra frankinja (Blaufränkisch) doma je z Nemškega, kjer jo v nekaterih krajih, imenujejo tudi „Limberger.“ Rasti je močne, les ima debel, z dolgimi členi in sivo rjav. Listi so veliki, malo vrezani, na robu zobati, na zgornji strani temno zeleni, spodaj pa nekoliko kocinasti. Grozde ima velike in ne goste, jagode temno višnjeve.

Ta trta obrodi najboljše, ako jo izpeljavamo nizko ali vsaj le srednje visoko. Zadovoljna je z vsako zemljo. Jagodni mehi imajo posebno mnogo barvila v sebi; zato daje Modra frankinja lepo temno rudeče vino. V dobri letini ima mošt 20 do 21 odstotkov sladkorja in 6 do 8 tisočink kisline. Na naši šoli imel je jeseni mošt te trte 19 odstotkov sladkorja in dobili smo močno, fino in ukusno vino. Najboljša lastnost te trte je pa ta, da rodi bogato in redno leto za letom. Takih trt potrebujemo; zato gospodarji, sadite Modro frankinjo!

E. Kramer.

Ne zanemarjaj sadnega drevja!

„Imajo oči in ne vidijo, imajo ušesa in ne slišijo,“ so besede sv. pisma, katere žalibog veljajo še premnogim gospodarjem, posebno tistim, katerim je sadjarstvo deveta briga. In kako obilno plačujejo sadna drevesa trud, ki ga je človek imel z njimi! Lahko rečemo, da niti polje niti vinograd ne povrača gospodarju truda v toliki meri. Koliko zaleže sadje v hiši! Koliko ti pa gotovega denarja prinese v hišo, o tem te lahko prepričajo Gorenjci in Tolminci, ki so lansko jesen dobili za sadje na tisoče in tisoče goldinarjev. A koliko je gospodarjev, katerih ne mores prepričati o tej zadevi. Če jih grajaš, dobiš od njih odgovor: E pri nas sadno drevje ne raste; naš kraj ni za sadje. Pripeti se dostikrat, da se v tej ali oni vasi tudi po več let niti jedno drevo ne usadi. Če pa ta ali oni kako drevo usadi, stori to navadno napačno, tako da se drevo ne prime, ali pa da donaša tako sadje, ki ni za kupčijo, ker si ni izbral prave vrste sadja.

Podati hočem torej v tej zadevi v „Gospodarskem Listu“ nekoliko nasvetov.

Ne sadi drevja pregosto; vsako drevo potrebuje prostora, zraka in svetlobe od vseh strani, drugače ti bo rastlo slabo in ti bo le pičlo rodilo.

Jame, v katere hočeš vsaditi drevo, izkoplji jeseni, ali pa k večjemu zgodaj pomladi. Jame naj bodo vselej vsaj 1 meter globoke in 1 meter široke. Pri kopanju pazi na to, da se boljša zemlja loči od slabейše. Na jedno stran jame naj se meče zgodnja plodna zemlja, na drugo pa spodnja mrtva, da se potem korenine z dobro zemljo pokrijejo. Slabšo zemljo stavi na vrh, ali jo pa celó odstrani in z boljšo nadomesti.

Drevesca ne usadi ni pregloboko ni preplitvo, ampak tako globoko, kakor je stalo poprej.

Drevesce ne kupuj nikdar na trgu; tam plačas drevo drago in kupiš mačko v žakli, ker ti nikdo

ne pove, ali je drevesce dobre ali slabe vrste. Sadja slabe vrste nabaja se dovolj, premalo pa plemenitega ali zlahtnega. Kupuj drevesca le v zanesljivih drevesnicah; a to že jeseni ali zgodaj pomladi, ne pa meseca marcija ali celo aprila, ko se je iz drevesnic uže vse najboljše izprodalo.

Torej ne zanemarjaj sadnega drevja.

I. Stiegler,

oskrbnik v St. Petru pri Gorici.

Govedo unterwaldskega plemena.

Za velik del Primorskega, namreč za Kras, tržaško okolico in zgornjo Istro, pa tudi za notranjsko in dolensko stran na Kranjskem se nobeno pleme ne priporoča tako, kakor unterwaldsko.

Kako je pa to pleme? Povem ti takoj. Unterwaldsko pleme je doma v Švici in sicer v okraji (kantonu) Unterwalden; zato imenujemo to živino tudi švicarsko. Znamenja, po katerih se spozna to govedo, so sledeča: Barve je sive ali rujavkasto sive, po trebuhu in po hrbtu je nekoliko svetlejša, gobec je črnovišnjev in ima za prst širok rob bele včasih tudi rumenkaste dlake; kožo ima precej tanko in premakljivo, dlako kratko in svetlo. Glavo ima ozko in kratko, čelo malo udrto, rogove zelo kratke, valjaste, bele ter obrnjene navzgor in nazaj. Vrat je močau, tilnik, posebno pri bikih, močno razvit, hrbet je lahko vsedlan, križ širok, stegna so mesnata, kosti krepke, udje so široki, rep je zelo tanek, a le nizko nastavljen.

To govedo je srednje velikosti. Od tal do vrh tilnika meri 1.40 metra. Krave so zelo dobre za molžo. Od dobre krave tega plemena zahtevati smeš pri dobri krmi pa vestnem oskrbovanji preko 1800 litrov mleka na leto; to mleko ni pa vodeno, ampak gosto in zelo tolsto, torej se lahko in dobro speča. Voli so dobri za vožnjo ali jarem ter dajo se primeroma dobro opitati. Posebna dobra lastnost te goveje vrste je ta, da ni zbirana v krmi, tako da lahko pričakuješ koristi tudi pri srednji krmi. C. k. kmetijsko društvo uvedlo je to govedo na Kras, kmetijska družba v Trstu pa v tržaško okolico; tudi po Istri poskusilo se je uže s to živino. Na Primorskem, kakor kažejo izkušnje, sponaša se to govedo zelo dobro. Ker so krajevne razmere na Notranjskem podobne kraškimi, bi to govedo tam še boljše vspevalo nego na Krasu, ker so tam razmere živinoreji mnogo ugodnejše. Nadejamo se pa, da bi se tudi po Dolenskem to govedo dobro izponeslo.

E. Kramer.

Naši dopisi.

Štanjel, 15. jan. t. l. — (Vinorejsko društvo.)

Delovanje vinorejskega društva v Štanjelu za opravilno leto 1885/86 objavilo je društveno ravnanstvo v 22. broji „Soče“ dne 22. maja pr. l.

Ker je to društvo velike velike važnosti za Kras in za Vipavsko, ker je namen njegov obča korist in ker je gotovo opravičena želja, da bi bilo zanimanje za to društvo vsestransko, opisati hočem delovanje tega društva tudi v tem opravičnem letu.

V smislu društvenih pravil (§ 32) sklicalo je ravnateljstvo občni zbor dne 6. junija.

Letne račune za preteklo leto pregledali so J. Kos, M. Večerina in lt. Štok. Poročali so občnemu zboru, da so računi v redu, in na tej podlagi je občni zbor račun potrdil.

Iz računov je razvidno, da je imelo društvo 1063 gl. 39 d. kr. dohodkov; 854 gli. 65 kr. stroškov. Ostalo je tedaj gotovine 208 gl. 74 kr.

Vsled sklepa občnega zbora naročilo je ravnateljstvo še 3 brizgalnice, (firma Nikolaj Rossi v Palmi). Izposodilo je eno brizgalnico društvenikom v Komnu in Gabrovici, drugo v Tomaj, tretjo v Avber; eno so pa rabili društveniki iz Štanjela in iz Kobdilja,

Škropili so večinoma z raztopljenim apnom; z boljšim vspehom pa z bakrenim vitrijolom, pomešanim z apnenim beležem.

Za oskrbovatelja društvenih vinogradov imenoval je občni zbor gg. J. Fabianija iz Kobdilja in Cl. Puppisa iz Tomaja.

V Tomajskem vinogradu se je letos na novo kopalo 636 □m, kjer se zasadi 1000 količev Modre frankinje.

V Kobdiljskem vinogradu se je pa kopalo 224 m. kamor se zasadi 700 količev Kraljevine in 700 Žlahitnine. Lani zasajene trte se pa morajo letos posaditi; za to si je društvo naročilo pri vodstvu kmetijske šole v Gorici po 150 količev Zelena, Laškega rizlinga, Rulandca in Belega pinota za Kobdiljski vinograd. Za vinograd v Tomaj pa po 150 količev Merlota, Pique (Piké-ta), Carmenet-a in Velikega vidoura.

Radi nakupa vinogradov, ker je eden lastnina Tomajske, drugi pa Skopenske cerkve, pogodilo se je predsedništvo se cerkvenim oskrbništvom že 19. nov. 1884.

Pogodbo je odobril občni zbor 6. dec. t. l. A ker mora pogodbo odobriti tudi vis. c. k. namestništvo in v. č. ordinarjat v Trstu, se je stvar zavlekla in še le 3. jan. t. l. podpisali so pogodbi 3 odborniki pri c. k. sodnji v Sezani, kjer je njih podpise legalizoval tamošnji sodnik g. Trnovec. Društvena vinograda, zasade, društvene naprave, orodje in druge vinarstvene priprave pregledal je dne 17. avg. odbor za nadzorovanje vinorejskih društev (vg. J. Marušič, T. Frühauf, Fr. pl. Gironcoli). Poročal je o tem sl. c. k. kmetijski družbi, katera je ozirom na to poročilo blagovolila odločiti našemu društvu 200 gl. podpore (dne 22. okt. št. 862).

Dotično poročilo priobčil je „Gospodarski List“ 26. nov. pr. l. Ali ta znesek 200 gl. nikakor ne zadostuje. Kakor se je uže imenovani odbor prepričal in v svojem poročilu izjavil, treba je društvo podpirati z izdatnimi doneski, da se zabrani razru-

ba zadruge, ki se je še le začela razevitati. Tako je tudi društveno ravnateljstvo preverjeno, da društvo nikakor ne more doseči svojega namena, če bode prepuščeno samo sebi, to je, če ne dobi izdatne državne podpore.

Vspešno društveno delovanje se prične še le tedaj, ko bota dodelana vinograda, dozidani primerni kleti, ko si omisli društvo potrebnega orodja in priprav, ter bo imelo v društveni blagajnici dovoljno svoto denarja v nakup grozdja. Zastonj je pričakovati, da bi vplačali društveniki toliko denara, kolikor ga je treba v napravo in nakup vsega, kar je društvu potrebno. Že število društvenikov navadno še le takrat narašča pri takih zadrukah, ko društveniki niso le prepričani o koristi društva, ampak, ko jim društvo že donša dobiček. Pa tudi razumnejši težko pristopajo k društvu, ali saj vplačevati ne morejo več opravičnih deležev, ker posestva so brez izjeme zadolžena in stroški, če še tako neznatni, vendar le občutljivi.

(Dalje pride.)

Vprašanja in odgovori.

Uredništvo bo na tem mestu radovoljno odgovarjalo po svoji najboljši moči na raznotera vprašanja, katera bodo stavljali gg. bralci „Gospodarskega Lista“, o kmetijskih zadevah na uredništvo našega lista. Vsak bralec ima pravico staviti taka vprašanja; stvar ne stane niti solda.

Vprašanje 1. Nameravam nasaditi nov vinograd in sicer na dobri, močni, proti jugu obrnjeni zemlji. Blagovolite mi sporočiti, kake našim razmeram primerne plemenite trte bi mi svetovali nasaditi. (Ž. v Dutovljah na Krasu).

Odgovor. Refoš, Modra frankinja in veliki vidur (Gross-Vidour) se v Vašem kraju gotovo dobro oponeše. Dobro bi pa bilo, ako bi poskusili na Krasu tudi s kako francosko trto, na primer s trto Carmenet (beri: Karmenè) in Merlot.

Vprašanje 2. Imam lepo 3 mesece staro žrebe, katero je bilo po rojstvu 1 meter visoko. Ali se smem nadejati, da iz tega žrebeta doraste visok konj? (I. K. v B.)

Odgovor. Na to vprašanje nam ni mogoče natančno odgovoriti. Povemo Vam samo to le: Žrebe, katero ima takoj po rojstvu visokost enega metra, je za Vaše razmere gotovo lepo žrebe. Nadejate se lahko, da Vam pri dobri krmi in dobrem oskrbovanji zraste v prvem letu 0.33 m. v drugem 0.13 m. v tretjem 0.08 m. v četrtem 0.04 m. in v petem letu 0.01 do 0.02 metra. Če sta bila kobila in žrebec precej velika — večkrat se pripeti, da stori tudi majhna kobila veliko žrebe potem je mogoče, da doraste Vaš žrebiček na kakih 17 pestij. O visokosti kobile in žrebca nam niste poročali. Na zdravje!

Vprašanje 3. — Pošljem Vam tu uzorec vina, prosim blagovolite ga preiskati in mi naznaniti, če

je vino dovolj močno, da se vzdrži čez leto? I. v. B. pri Rifenbergu.

Odgovor. — Vino ima samo 7 % alkohala in 6-8 ‰ kisline. To vino se Vam, ako nimate posebno dobre kleti, čez leto gotovo ne uzdrži. — Če nam pošljete v prihodnje kako vino v preiskavo, pošljite ga naj manj pol litra.

Gospodarske drobtinice

Kedaj rezati trte? — V Francoskih kmetijskih listih čitamo, da so tamošnji vinogradarji izkusili da dajejo trte, katere so pozno, to je koncem noseca aprila obrezane, manjše grozde in drobne jagode nego one, ki so bile obrezane uže pretekle jeseni, ter da tako grozdje tudi pozneje zori.

Če ima kak gospodar iz naših krajev z domačimi trtami o tej zadevi kako izkušnjo, naj nam jo blagovoli sporočiti. Radovedni smo o tem.

(Smolika pri peščicah sadnem drevju). — Pri češnjah, breskvah, marelicah ni sitneje bolezni od smolike.

Uzrok tej bolezni je slaba, za vodo neprodorna prst, slaba lega in tudi napačna saditev drevja posobno pa premajhne jame.

Če je drevje smolikovo, storimo naj bolje, da v poletnem času kožo na deblu in na vejah po vsej dolgotosti prerežemo in potem vse smolikove rane zamažemo z zmesjo, ki smo jo napravili z apna, ilovice in kravjeka.

(Grah in drugo vrtnarsko seme) obvarjemo v zemlji pred miši najboljše s tem, da seme naj preje malo v vodi namočimo, potem pa s tako zvanim "meningom", potresemo. — Tacega semena se ne dotaknejo ni miši ni ptiči.

(Vino). — Na Francoskem imeli so lani za vino slabo letino. V celem so nabrali samo 25 milijonov hektolitrov vina, torej za $3\frac{1}{2}$ milijona manj, kakor prešnje leto, za $11\frac{1}{2}$ milijona pa še manj, kakor je bila poprek doslej navada.

(Garje pri ovcah.) — Po izkušnjah pomaga karbolska kislina zoper garje prav zanesljivo in stalno.

Vzame se 0.12 kil karbolske kisline, in se zmeša z 0.37 kil. repnega olja. S tem se namažejo garjevi deli po tem, ko je garjevje že odpraskano. To mazilo pomaga zanesljivo in konča tudi pozneje izlezle garjevnice. Videti je, da na koži in volni ostalo olje tudi še osem do deset dni po mazanju pokončuje iz jajčkov izvaljene garjevnice, kar se pri samem umivanju s karbolsko kislino ne zgodi.

Gospodarske novice

Kmetijsko berilo za nadaljevalne tečaje ljudskih šol in gospodarjem v pouk spisal E. Kramer, vodja deželne kmetijske šole v Gorici. Knjiga obsega 245 strani in ima 83 lepih podob.

Nočemo knjige hvaliti, a samo to povemo, da je vsak, kdor je knjigo kupil, z njo zelo zadovoljen.

Slovenski listi "Zvon", "Popotnik", "Soča", "E-dinost", "Slov. Gospodar", "Dolenjske Novice", pišejo zelo pohvalno o tej knjigi.

Tako na primer pravijo "Dolenjske Novice":

"Knjiga je zlatà vredna, v njej najdejo ne le učenci, ampak tudi kmetje sploh neprecenljivih naukov v vseh strokah kmetijstva: doma in zunaj doma, v hlevu in v kleti, na njivi in na travniku, v gozdu in v vinogradu te podučuje ob kratkem v domačej, lepej besedi tako mično, da ti bode knjiga brez dvoma v razvedrenje. Vsakdo pač ne bode mogel ubogati o vsem danih naukov — nobena reč ni za vsacega — vendar bode neizmerno koristila vsacemu bralcu.

Želeti bi bilo, da bi prišla v vsako kmetsko hišo ter da bi rodila obilno sadu.

Stane pa knjiga, dasi je obširna in jako lična — samo 50 kr., po pošti 55 kr. pri založniku g. Dolenc-u tiskarju v Trstu."

Tržne cene v Gorici

dne 10. Februarja t. l.

	gl.	kr.		gl.	kr.
Pšenica hktl.	8	—	Špeh povejen, kgr . .	—	72
Rež, "	5	81	Surovo maslo " . . .	—	80
Ječmen "	4	80	Jajce jedno	—	3
Oves, "	3	60	Mleko liter	—	9
Ajda, "	5	20	Goveje meso, kgr . .	—	64
Proso, "	—	—	Telečje "	—	64
Koruz, "	5	25	Svinsko "	—	60
Krompir "	3	—	Koštrun, "	—	46
Leča, "	11	—	Piščanec, "	—	65
Grah, "	10	—	Golob	—	25
Fižol, "	11	—	Seno 100 kgr	2	85
Maslo, kgr	1	—	Slama "	2	85
Mast "	64	—	Drva trda 1 metr. .	4	—
Špeh svež "	56	—	" mehka "	2	50

Jabolčna, hruševa, češpljeva, breskvena in murhova drevesca prodajam po 20 do 40 kraje; kolči vlaškega rislinga, moslovine in traminca po 40 kr. 100 kosov. Drevesca so uže visoka, imajo lepe kro-ne in prava imena.

Jožef Stiegler

oskrbnik v Št. Petru pri GORICI.